

УДК 005.412-021.387:338.48

Горіна Г.О.
*кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ДІАГНОСТИКА МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ КОНЦЕПТУАЛЬНУ ОСНОВУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

DIAGNOSTICS OF INTERNATIONAL INSTRUMENTS THAT PROVIDE A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Визначено ключові напрями діяльності та співробітництва міжнародних туристських організацій універсального та спеціалізованого характеру щодо сталого розвитку туризму та рекреації. Проаналізовано міжнародні документи, що забезпечують концептуальну основу стійкого розвитку туризму. Зображено процес взаємодії міжнародних, регіональних туристських організацій та державних органів влади щодо поширення та забезпечення виконання норм та принципів сталого розвитку туризму на національному рівні.

Ключові слова: сталий розвиток туризму, міжнародні туристські організації, туристична галузь, туристична послуга.

АННОТАЦИЯ

Определены ключевые направления деятельности и сотрудничества международных туристских организаций универсального и специализированного характера в контексте устойчивого развития туризма и рекреаций. Проанализированы международные документы, обеспечивающие концептуальную основу устойчивого развития туризма. Изображен процесс взаимодействия международных, региональных туристских организаций и государственных органов власти по распространению и обеспечению выполнения норм и принципов устойчивого развития туризма на национальном уровне.

Ключевые слова: устойчивое развитие туризма, международные туристские организации, туристическая отрасль, туристическая услуга.

ANNOTATION

The key areas of activities and cooperation of specialized and universal international tourist organizations in the context of sustainable development of tourism and recreation are identified. International instruments that provide a conceptual framework for sustainable tourism development are analyzed. The interaction of international, regional tourism organizations and public authorities for dissemination and ensure the implementation of the rules and principles of tourism sustainable development at the national level are illustrated.

Keywords: sustainable tourism development, international tourism organizations, tourism industry, tourist services.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зростаюче усвідомлення негативних наслідків, пов'язаних із веденням туристичного бізнесу, поряд із повсюдним прийняттям принципу сталого розвитку, призвело до переоцінки міжнародним співтовариством туристської діяльності у світлі його довгострокової економічної, соціальної та екологічної стійкості. Проблема туризму та сталого розвитку набуває все більшого значення, і при будь-якому вимірі впливу туризму на економіку необхідно високу пріоритетність надавати екологічному наслідку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сталого розвитку туризму знайшли

своє відображення у працях закордонних та вітчизняних науковців. Так, О. Любіцева, С. Сировець формують стратегічні напрями розвитку туризму в Україні відповідно до вимог сталого розвитку туризму в світі на основі формування пропозиції національного туристичного продукту [1]. М.Д. Осипчук аналізує типологію сталого туризму, методологію оцінки рівня сталості, окреслює пріоритетні напрями сталого розвитку туризму в контексті модернізації зовнішньоекономічної діяльності України [2]. Г.П. Складар, Н.М. Карпенко визначають сутність і особливості сталого розвитку сфери туризму на засадах партнерства, здійснюють аналіз міжнародних документів, у яких містяться основні положення щодо реалізації принципів сталого розвитку туристичної індустрії, визначають роль державно-приватного партнерства в забезпеченні сталого розвитку туризму [3]. О.П. Слюсарчук обґрунтовує роль рекреації та туризму для забезпечення сталого розвитку держави на основі встановлення й підтримання рівноваги між збереженням природних і історико-культурних ресурсів, економічними інтересами і соціальними потребами [4]. В. Смал, І. Смал досліджують особливості і переваги розвитку туристичної індустрії в контексті концепції сталого розвитку, економічну і соціальну доцільність впровадження екологічних технологій для розвитку туристичної індустрії, збереження довкілля та підвищення екологічної культури учасників рекреаційно-туристичних процесів [5].

Разом із тим особливої уваги потребує дослідження світової практики формування нормативно-правових та концептуальних засад забезпечення сталого розвитку туризму, з метою застосування міжнародного досвіду в державному управлінні рекреаційно-туристичною сферою.

Постановка завдання. Діагностика міжнародних нормативно-концептуальних основ забезпечення сталого розвитку туризму з метою розбудови довгострокової екологічної стійкості туризму на національному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблемами сталого розвитку туризму та рекреацій у тісному співробітництві опікуються

міжнародні організації універсального та спеціалізованого характеру, а саме:

1. Всесвітня туристська організація (UNWTO) [6] займається проблемами стійкого розвитку туризму за декількома напрямками: розробка концепції стійкого розвитку туризму; збір, аналіз і розповсюдження інформації, щодо наслідків впливу туризму на екологічні, соціальні та економічні аспекти розвитку міст та дестинацій; надання консультаційних послуг державам-членам з питань розвитку туризму заснованого на біологічному різноманітті; дослідження питань взаємовпливу туризму та зміни клімату; розробка проектів застосування енергозберігаючих технологій в готелях тощо.

2. Всесвітня рада з туризму та подорожей (WTTC) [7] наголошує на необхідності прийняти цілісного і комплексного підходу до сталого розвитку туризму заснованого на засадах інтеграції потреб людей, планети і прибутків. Розбудова сталого розвитку туризму повинна відбуватися з урахуванням чотирьох осно-

вних «драйверів трансформацій» – глобальних макротенденцій, від яких у майбутньому буде залежати стійкий розвиток туризму: соціально-економічний розвиток та добробут, екологічні ліміти, глобальна взаємодія, збільшення населення світу.

3. Організація об'єднаних націй (UN) [8], Міжнародна організація праці (ILO) [9], Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) [10], Євростат [11], Міжнародний валютний фонд (IMF) [12], Світова організація торгівлі (WTO) [13] співпрацюють з UNWTO у питаннях, спрямованих на комплексне зміцнення методологічного і оперативного потенціалу країн в галузі статистики туризму, включаючи забезпечення більшої узгодженості статистики туризму з іншими видами офіційної статистики і подальший розвиток допоміжних рахунків туризму. Результатами співпраці є видання Рекомендацій по методології допоміжних рахунків індустрії туризму (Tourism Satellite Account: Recommended Methodological

Таблиця 1

Міжнародні документи, що забезпечують концептуальну основу стійкого розвитку туризму

Назва документа	Назва організації	Зміст
Міжнародні рекомендації зі статистики туризму, 2008 (International Recommendations for Tourism Statistics 2008)	UNWTO UN ILO OECD Eurostat IMF WTO	На підставі допоміжних рахунків туризму та еколого-економічних рахунків пропонується приділяти пріоритетне значення ув'язки сфери туризму з питаннями сталого розвитку, проводити оцінку взаємозв'язку між туризмом і навколишнім середовищем на рівні національної економіки, проводити аналіз, моніторинг та оцінку екологічних наслідків розвитку туризму
Концепція глобальної програми по стійкому розвитку туризму, 2014 (Concept note – Towards the Development of the 10YFP Sustainable Tourism Programme)	UNWTO	Основний акцент програми сталого розвитку туризму полягає в побудові, збільшенні масштабів і тиражуванні досвіду, політики і практики використання високого потенціалу туризму. Внесення вкладу у стійкий розвиток шляхом використання раціональних моделей споживання і виробництва в рамках сектора, дасть змогу збільшити чисті вигоди від сектора на глобальному, регіональному та національному рівні після десяти років зниження негативних соціальних та екологічних наслідків.
Hotel Energy Solutions Public Report, 2011	UNWTO UNEP IH&RA ADEME EREC	У доповіді узагальнюються ключові складові проекту «Hotel Energy Solutions», серед яких його обґрунтування, шляхи та напрямки реалізації, отримані та очікувані результати. За рахунок скорочення експлуатаційних витрат готелів та підвищення їх конкурентоспроможності, враховуючи попит споживачів, мотивацію персоналу і стабільний розвиток, проект також прагне зробити свій внесок у полегшення впливу індустрії туризму на зміну клімату. Основними цілями є підвищення енергоефективності на 20%, збільшення використання відновлюваних джерел енергії на 10% в малих і середніх готелях в 27 державах – членах ЄС
Tourism for Tomorrow: The WTTC perspective, 2013	WTTC	Документ служить основою для ініціатив WTTC у галузі сталого розвитку туризму. У документі представлено бачення туризму, яке відповідає вимогам великої кількості споживачів, балансує потреби природних ресурсів, людей і підприємств, які мають вирішальне значення для успіху галузі. Декларуються основи сталого майбутнього туристичної галузі, на основі врахування потреб людей, планети і прибутку.
Hotel Carbon Measurement Initiative (HCMI)	WTTC	Основною метою проекту є запропонування уніфікованої методології HCMI для вимірювання та передачі вуглецевих викидів готелів. Використання HCMI 1.0 було започатковано в 2012 року, HCMI 1.1, яка включає в себе уточнення, засновані на зворотному зв'язку з користувачами і наукові розробки, була впроваджена у 2013 року.

Складено за даними [6-16]

Framework 2008 – TSA: RMF 2008 [14]) та Міжнародних рекомендації зі статистики туризму 2008 (International Recommendations for Tourism Statistics 2008 – IRTS 2008 [15]).

4. Міжнародна асоціація готелів і ресторанів (IH&RA) [16] у співробітництві з UNWTO, Програмою ООН з питань навколишнього середовища (UNEP), Французьким агентством з управління навколишнім середовищем та енергетикою (ADEME), Європейською Радою з поновлюваних джерел енергії (EREC) впроваджують проєкт з використання енергозберігаючих технологій у малих та середніх підприємствах сфери туризму та сектора розміщення (Hotel Energy Solutions (HES)). Проєкт спрямований на подолання існуючого розриву між наявними технологіями енергоефективності та відновлюваними джерелами енергії та їх фактичного використання в малих і середніх підприємствах.

Низка міжнародних договорів, конвенцій і декларацій міжнародних асоціацій та організацій у сфері туризму формують основи забезпечення стійкого розвитку туризму у світі (табл. 1).

Зазначені документи носять переважно рекомендаційний характер і не є обов'язковими, проте містять положення, які увійшли у практику стійкого розвитку туризму, сприяють забезпеченню використання енергоефективних та відновлюваних джерел енергії, раціональних моделей споживання і виробництва туристичних послуг.

Рекомендаційний характер зазначених концепцій, глобальних програм, методологій сповільнює поширення основ стійкого розвитку туризму. Активне залучення суб'єктів туристичної галузі до використання принципів сталого розвитку туристичної галузі можливо на підставі співробітництва міжнародних, регіональних туристських організацій та національних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері туризму та курортів. Поширення норм та принципів сталої розбудови туризму на національному рівні повинно відбуватися через місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, національні органи виконавчої влади, що забезпечують державну політику у сфері туризму, з урахуванням досвіду та отримання технічної і консультаційної допомоги від регіональних та міжнародних туристських організацій.

Процес взаємодії міжнародних та регіональних туристських організацій, органів виконавчої влади, що забезпечують державну

політику у сфері туризму та суб'єктами туристичної діяльності на державному рівні, відображено на рисунку 1.

В основу взаємодії міжнародних, регіональних туристських організацій та національних органів влади з питань туризму та курортів щодо забезпечення правових та концептуальних основ стійкого розвитку туризму необхідно покласти такі завдання: 1) удосконалення міжнародних стандартів та нормативно-правової бази з питань стійкого розвитку туризму; 2) сприяння імплементації міжнародних норм, стандартів і договорів на внутрішньодержавному рівні; 3) розвиток співробітництва та партнерських відносин на всіх рівнях світового туристичного ринку; 4) здійснення обміну та розподілу технологічної, консультативної, експертної допомоги; 5) здійснення контролю за виконанням зобов'язань.

Висновки. Аналіз документів міжнародних туристських організацій, дозволяє стверджувати, що екологічній складовій та сталому розвитку туризму приділяється особлива увага. Разом із тим міжнародні договори, конвенції та декларації міжнародних асоціацій та організацій у сфері туризму носять переважно рекомендаційний характер і не є обов'язковими, що суттєво сповільнює поширення основ стійкого розвитку туризму на державному рівні. У зв'язку із цим поширення норм та принципів сталої розбудови туризму на національному рівні повинно відбуватися шляхом взаємодії міжнародних, регіональних туристських організацій та національних органів виконавчої влади з питань туризму та курортів, та набувати форм державних нормативно-правових актів.

Рис. 1. Процес взаємодії міжнародних, регіональних туристських організацій та національних органів виконавчої влади з питань туризму та курортів

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Любіцева О.О. Суспільно-географічні аспекти сталого розвитку туризму в Україні / О.О. Любіцева, С.Ю. Сировець // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія / Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київській університет», 2008. – Вип. 55. – С. 33-37.
2. Осипчук М.Д. Міжнародний туризм у контексті модернізації зовнішньоекономічної діяльності України на засадах сталого розвитку / М.Д. Осипчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки : зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2015. – Вип. 6. – Частина 1. – С. 107-111.
3. Скляр Г.П. Сталий розвиток сфери туризму на засадах партнерства / Г.П. Скляр, Н.М. Карпенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. – 2013. – № 2. – С. 126-130.
4. Слюсарчук О.П. Застосування принципів сталого розвитку в державному управлінні рекреаційно-туристичною сферою / О.П. Слюсарчук // Державне управління: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 27-33.
5. Смаль В. Туризм і сталий розвиток / В. Смаль, І. Смаль // Науковий вісник Львівського ун-ту ім. І. Франка. Серія: Географія. – 2005. – № 32. – С. 163-173.
6. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.unwto.org>.
7. The World Travel and Tourism Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wttc.org>.
8. United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org>.
9. International Labor Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>.
10. The Organisation for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org>.
11. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat>.
12. The International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/index.htm>.
13. The World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.wto.org>.
14. Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesf/SeriesF_80rev1e.pdf.
15. International Recommendations for Tourism Statistics 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/seriesm_83rev1e.pdf.
16. International Hotel & Restaurant Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ih-ra.com/>.